

SECUNDAIR ONDERWIJS
MUSEUM
PLANTIN-MORETUS

*OP BEZOEK IN
MUSEUM
PLANTIN-MORETUS*

MUSEUM
PLANTIN
MORETUS

WELKOM IN MUSEUM PLANTIN-MORETUS

Met deze lesmap bereid je je voor op een bezoek aan Museum Plantin-Moretus.

Bezoek je het museum met een gids? Ontdek in deze bundel hoe je je klas voorbereidt en hoe je na de interactieve rondleiding kan reflecteren over het bezoek.

Bezoek je het museum zelfstandig? Ontdek in deze bundel opdrachten om samen met je klas het museum te ontdekken op een interactieve manier!

Gebruik de catalogus voor meer achtergrondinformatie en de weetjescatalogus voor sappige details en verhalen over het huis en haar bewoners.

CONCEPT &
VORMGEVING
KAROLIEN BOGAERTS
ATELIERKOSTUM.BE

THEMA'S & COMPETENTIES

Categorie	Inhoud
Thema's	Boekdrukkunst en media, ambacht & techniek, erfgoed, beeldtaal, macht & kennis
Sleutelcompetenties	- Historisch bewustzijn - Cultureel bewustzijn - Kritisch denken - Taalcompetentie - Mediawijsheid - Zin voor initiatief
Relevante vakken	- Geschiedenis - Nederlands - Kunstbeschouwing / Esthetica - PAV - Grafische vakken / Beeldende vorming

Vorbereiding in de klas
DE WAARDE VAN ERFGOED

Informatie verzamelen is vandaag een peuleschil in vergelijking met de 16e eeuw. Deze tijdsperiode, maar ook de boekdrukkunst, belangrijke thema's in Museum Plantin-Moretus, worden behandeld tijdens de les geschiedenis. Ook over de drukkersfamilie Plantin en Moretus vind je op het wereldwijde web heel wat info terug. Dus, wat maakt een bezoek aan Museum Plantin-Moretus dan waardevol?

DOEL

- Jongeren laten reflecteren op de meerwaarde van live erfgoedervaring t.o.v. digitale info.
- Hun persoonlijke verwachting en betrokkenheid activeren.
- Hen een kritisch-historische bril opzetten voor het bezoek.

OPDRACHT

1. De jongeren argumenteren:

*Als ik alles aan ChatGPT kan vragen,
waarom zou ik dan naar een museum gaan?*

**Laat jongeren in duo argumenten bedenken vóór en tegen.
De argumenten worden op het bord geprojecteerd in 2 kolommen.**

In groep worden de argumenten afgewogen:

- Wat kan AI wel? Wat kan het niet?
- Wat ervaar je met je zintuigen, wat voel je, wat begrijp je op een andere manier als je ergens fysiek aanwezig bent?

2. Iedereen krijgt een persoonlijk kaartje waarop de volgende elementen worden genoteerd:

- Wat weet ik al over de boekdrukkunst / Plantin-Moretus?
- Wat wil ik ontdekken?
- Wat verwacht ik van dit museumbezoek?

Na het bezoek kunnen ze terugkeren naar hun kaartje en reflecteren: wat heb ik bijgeleerd dat ik niet via internet of school had verwacht?

**Wat weet ik over de boekdrukkunst/
Museum Plantin-Moretus?**

Wat wil ik ontdekken?

Wat verwacht ik van dit museumbezoek?

**Wat weet ik over de boekdrukkunst/
Museum Plantin-Moretus?**

Wat wil ik ontdekken?

Wat verwacht ik van dit museumbezoek?

**Wat weet ik over de boekdrukkunst/
Museum Plantin-Moretus?**

Wat wil ik ontdekken?

Wat verwacht ik van dit museumbezoek?

**Wat weet ik over de boekdrukkunst/
Museum Plantin-Moretus?**

Wat wil ik ontdekken?

Wat verwacht ik van dit museumbezoek?

OPDRACHTEN

In Museum Plantin-Moretus

EEN OUD HUIS HEEFT OOK GEVOELEN

DOEL	WAT
Deze opdracht stimuleert empathisch en creatief denken door het huis een stem te geven, waardoor jongeren zich verdiepen in het erfgoed op een persoonlijke en verbeeldende manier. Ze oefenen in expressie, samenwerking en reflectie over tijd, geheugen en het bewaren van geschiedenis.	Hoe voelt het om een oud huis te zijn?
	AANLEIDING
	In alle historische ruimtes, tuin, hal, vrijdagmarkt,...
TAALNIVEAU	MATERIAAL
	— potloden — papier — kaartjes met verschillende intro's
WERKVORM	
VOEL 	

WERKWIJZE

- Verdeel de groep in kleine groepjes. Ze gaan aan de slag met de gevoelens van een oud huis. Ze maken een korte voorstelling van het huis alsof het huis bij een therapeut zit en al zijn gevoelens op tafel kan leggen.

De voorstelling start met 'Ik ben Gulden Passer en ik ben meer dan 400 jaar oud'. Ik wil graag mijn hart eens luchten over...

- De groepjes kiezen een onderwerp en schrijven een kort tekstje met hun hersenspinsels
- *De mensen die hier elke dag op bezoek komen en mijn plankenvloer doen kraken...*
- *De gordijnen die het zonlicht afsluiten...*
- *De vele boeken in de kasten die amper gelezen worden...*
- *Het verhaal van de 9 generaties drukkers dat ik al honderden keren heb gehoord...*

OPEN VRAGEN EN DILEMMA'S OVER ONDERNEMEN

DOEL	WAT
Deze opdracht zet jongeren aan tot kritisch denken over historische én hedendaagse vormen van werk, technologie en ondernemerschap. Ze leren parallellen trekken tussen het ambacht van toen en de digitale wereld van vandaag, en ontwikkelen zo inzicht in verandering en continuïteit.	Start een gesprek aan de hand van een open vraag over het werk dat hier gebeurde, de drukkerij of ga in op het ondernemerschap. Aan de hand van deze vragen kan je ook de link leggen met technologische evoluties en hoe bedrijven vandaag te werk gaan.
TAALNIVEAU	
	
WERKVORM	
SPREEK	Drukkerij
	MATERIAAL

WERKWIJZE

- Plantin is de stichter van de drukkerij en dus de baas.
Maar kun je de baas over iemand zijn?
Is de baas belangrijker dan iemand anders?
- De kinderen van Plantin leerden thuis ondernemen, maar niet iedereen kan dit.
Moeten kinderen leren over geld en bedrijven op school?
Wat zou jij willen leren over het starten van een bedrijf?
- *Is het eerlijk om jobs te vervangen door machines?* Ondertussen zijn veel taken die in de drukkerij gebeurde, vervangen door machines. *Is dat goed of slecht voor mensen?*
- In de 16e eeuw was het drukken van een boek heel tijdrovend en kostbaar.
Wat vind jij belangrijker: snel en goedkoop iets maken, of iets dat heel bijzonder is, ook al kost het meer tijd? Denk je dat dit dilemma nog steeds bestaat in moderne bedrijven, Bijvoorbeeld bij de keuze tussen fast fashion en duurzame mode?
- Wie betaalt er om een boek uit te geven? Een boek uitgeven houdt nog steeds een financieel risico in. Als het boek niet verkocht geraakt, heb je niet alleen een hele hoop papier en inkt verbruikt. Maar heb je ook de werktijd van de schrijvers, vertalers, letterzetters, drukkers en correctoren verprutst.
Wie moet er volgens jou altijd betaald worden, ook al worden er geen boeken verkocht? Is dat nu volgens jou ook nog altijd zo?
En omgekeerd wie mag er volgens jou het best verdienen als het boek veel succes heeft?

VERSPREIDEN VAN INFORMATIE

DOEL	WAT
Deze opdracht laat jongeren reflecteren op hoe informatie gedeeld werd in het verleden en hoe dit geëvolueerd is tot vandaag. Ze ontwikkelen mediawijsheid door na te denken over de impact van informatieverspreiding, zowel toen als nu.	Start een gesprek over de verspreiding van informatie toen en nu aan de hand van een open vraag.
TAALNIVEAU	AANLEIDING
	Wetenschappelijke naslagwerken
WERKVORM	OPWARMERS
SPREEK 	Filosofische opwarmers: — Wat kun je kennen? — Waar kun je zeker van zijn? — Is taal en/of talenkennis een vorm van macht?

WERKWIJZE

Dankzij boeken kwamen nieuwe ideeën de wereld in. Plantin publiceerde zowel wetenschappelijke, religieuze, ... werken als publiciteit.

In de 16e eeuw moesten drukkers beslissen wat ze wel en niet mochten drukken. Plantijn drukte overheidsinformatie, maar evengoed godsdienstige werken. Hoe denken de deelnemers er over.

Verdeel de ruimte in 2 en laat ze bij elk dilemma een kant kiezen.

Akkoord of niet akkoord. Vraag elke keer waarom ze deze keuze maken.

- *Als ik drukker was, zou ik enkel dingen publiceren en verkopen waar ik zelf achter sta. (Je kan toch ook geen vlees verkopen als je veganist bent.)*
- *Als ik drukker was, zou ik er geen problemen hebben om dingen te publiceren die ik klinklare onzin vind. (Een politieke partij waar ik niet achtersta? Ik druk hun pamfletten met plezier, zolang ze betalen).*
- *Een machtige organisatie, zoals de kerk of de koning, verbiedt je om bepaalde boeken te drukken, ook al wil je dat graag doen. Druk je het toch of gehoorzaam je?*

Reflecteer op deze oefening door de dilemma's te verplaatsen in onze huidige maatschappij.

- *Welke ideeën of informatie zou jij willen verspreiden als je een drukkerij zou hebben? Hoe promoten bedrijven, organisaties, overheden vandaag nieuwe ideeën of producten?*
- *Een drukker had vaak veel invloed, omdat hij bepaalde ideeën kon verspreiden. Hoe ga je als ondernemer om met de verantwoordelijkheid dat wat jij doet invloed heeft op anderen? Ken je bedrijven vandaag die ook veel invloed hebben op wat mensen denken en doen? De welke? Waar schuilt hun macht?*
- *In de 16e eeuw verspreidden nieuwe, revolutionaire ideeën via boeken vb. over wetenschap of religie. Hoe kunnen moderne bedrijven bijdragen aan het verspreiden van belangrijke ideeën?*

ONTDEKKINGEN

DOEL	WAT
Deze opdracht prikkelt de verbeelding en laat jongeren ervaren hoe perspectieven op de wereld en kennisverwerving veranderen doorheen de tijd. Ze leren dat ontdekkingen contextueel zijn en dat ons wereldbeeld voortdurend in beweging is, afhankelijk van wie kijkt en vanuit welk standpunt.	Start een gesprek aan de hand van een open vraag om een gesprek op gang te brengen over ontdekkingen.
TAALNIVEAU	AANLEIDING
	atlas, kaarten, reisverslagen
WERKVORM	MATERIAAL
SPREEK 	

WERKWIJZE

- *Wat moet er volgens jou nog ontdekt worden?*
- *Kan je weten wat nog niet ontdekt is?*
- *Welke ontdekking heeft jouw wereldbeeld op zijn kop gezet? Of ben je al eens iets te weten gekomen dat je met verstomming heeft geslagen?*
- Verdeel je groep in kleine groepjes en vraag hen hun route te beschrijven van België tot Amerika/China/Indië...
- Eén groep geef een beschrijving als kapitein van een zeilschip.
- De volgende groep als carthograaf. Een andere groep vanuit een gps-satelliet.
- Nog een ander kijkend naar een globe
- een laatste groep als gps-systeem.

WERELDBEELD

DOEL

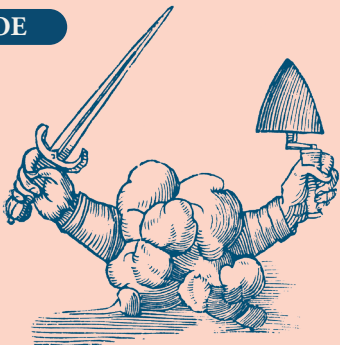
Deze opdracht prikkelt de verbeelding en laat jongeren ervaren hoe perspectieven op de wereld en kennisverwerving veranderen doorheen de tijd. Ze leren dat ontdekkingen contextueel zijn en dat ons wereldbeeld voortdurend in beweging is, afhankelijk van wie kijkt en vanuit welk standpunt.

TAALNIVEAU

WERKVORM

DOE

WAT

Symbolische weergave van wereldbeelden in de 16e eeuw.

AANLEIDING

Voorstelling werelddelen

MATERIAAL

- Pen
- Papier

WERKWIJZE

In het 16de eeuwse Antwerpen – en dus ook in het museum- worden werelddelen symbolisch weergegeven. Europa staat centraal en is heerser, Azië is nog behoorlijk verfijnd, maar Afrika en Amerika zijn naakt en primitief voorgesteld. Beelden die tot op vandaag de dag ons denken beïnvloeden.

- Bekijk een prent waarin de werelddelen (in de 16e eeuw gekend) worden voorgesteld.
 - *Wat valt op aan de kleding en houding van de figuren die Europa, Azië, Afrika en Amerika symboliseren.*
 - *Wat vertelt deze voorstelling ons over hoe Europeanen zichzelf zagen ten opzichte van andere volken?*

Geef context mee: in de 16e eeuw hadden veel mensen nog nooit iets gehoord of gezien van andere continenten, en de meeste kennis over andere volkeren was gebaseerd op verhalen die vaak overdreven of zelfs helemaal verzonnen waren. Zo werden nieuwe werelddelen symbolisch en stereotype weergegeven, vaak met een combinatie van fascinatie, exotisme, en vooroordelen. Veel van deze beelden hebben eeuwenlang invloed gehad op hoe men dacht over verschillende culturen, en sommige vooroordelen en stereotyperingen bestaan nog steeds.

- *Aan welke stereotyperingen denken jullie als het gaat over andere werelddelen of culturen?*
- *Hoe kunnen we ervoor zorgen dat we rechtvaardiger en realistischer naar andere culturen kijken?*
- *Welke andere manier zou je kunnen bedenken om deze werelddelen en volken eerlijker af te beelden?*

- De groep verdeelt zich in 4 groepjes. Elke groep maakt een nieuwe voorstelling van een werelddeel. De deelnemers maken gebruik van symbolen en elementen die de complexiteit en cultuur respectvol weergeven.

HUMANISME TOEN EN NU

De tijd van Plantin wordt ook de tijd van de humanisten genoemd. Na de val van het Oost-Romeinse Rijk (1453) ontdekt West-Europa een hele schatkamer aan teksten uit de klassieke Oudheid en het werk van belangrijke Arabische wetenschappers. Men herontdekt teksten van filosofen, wetenschappers, historici, ... De studie van deze teksten gebeurt steeds grondiger.

Uitgevers als Plantin verspreiden — eigentijdse interpretaties van deze teksten. Sommige eeuwenoude filosofieën krijgen een nieuwe — Christelijke interpretatie. De studie van wetenschappelijke teksten, zorgt ook voor nieuwsgierigheid en nieuwe wetenschappelijke ontdekkingen. Humanisten waren ervan overtuigd, net als de Romeinse filosoof Cicero dat studie van de taal, en dit doorgeven via gedegen onderwijs, zorgde voor meer ‘menselijkheid’ (humanitas).

God blijft wel centraal in het wereldbeeld van deze humanisten staan: door goed gebruik te maken van kennis en het eigen verstand geloofde men dat men dichter bij God kwam. Plantin gelooft in de maatschappelijke rol van boeken, het belang van onderwijs, de wetenschappen en de Griekse en Romeinse auteurs.

Vandaag is er nog steeds een humanistische levensbeschouwing. Deze stelt de mens centraal en gaat uit van de waarde van de mens (lat: humanus = ‘menselijk’). Het humanisme gaat uit van rede, ethiek en rechtvaardigheid. Het houdt zich bezig met de vraag hoe mensen een aangenaam en gelukkig leven kunnen leiden. Daarnaast is men tegen het gebruik van het bovennatuurlijke en het spirituele om de moraal te bepalen en besluitvorming te beïnvloeden. In tegenstelling tot Plantins tijd is het moderne humanisme een niet-godsdiensstige levensbeschouwing die de menselijke waardigheid, vrijheid en persoonlijkheid vooropstelt.

WERKWIJZE

Humanisten halen veel van hun kennis bij de Grieken en Romeinen. Ook hier in het museum zijn deze invloeden zichtbaar.

- *Bekijk samen een kunstwerk. (vb. Labore et Constantia, (buiten) Cartouche van Plantin door Quellinus, De Vier Filosofen)*
- *Waarom herken je deze invloeden?*
 - *Wat zie je hier dat ‘gewone mensen’ in Antwerpen in de 16de eeuw niet deden, kleden, geloofden, spraken... maar mensen in de Klassieke Oudheid wel?*

Humanisme wordt soms verengd tot de invloed van de Klassieke Oudheid (Grieken en Romeinen) op het 16de eeuwse denken. Maar die invloed was veel ruimer en kwam van veel meer verschillende culturen en tijdsvakken.

Antwerpen, een smeltkroes van de wereld in de 16e eeuw, is een levend voorbeeld van hoe verschillende culturen elkaar voeden. Hier komen knooppunten van kennis samen en vinden uitwisselingen plaats. Ook Perzische, Indische, Afghaanse invloeden geraakten tot in het 16de eeuwse Antwerpen.

In het museum is dit zichtbaar in de meertaligheid van veel boeken, maar ook in vb. blauwe drukinkt afkomstig van het mineraal lapis lazuli uit Afghanistan dat wordt ingevoerd.

- *Hoe zou de wereld eruitzien zonder uitwisselingen tussen continenten?*
- *Op welke manier voeden jullie elkaar als groep? Wat leren jullie elkaar? Of van elkaar? Schrijf dit op een post-it.*
 - *Welke talenten en kwaliteiten zien jullie bij elkaar? Wat kan ieder groepslid bijdragen aan de groep?*
 - *Welke kennis of ervaringen hebben jullie van elkaar geleerd tijdens deze sessies?*
- *Als je één kwaliteit of inzicht zou kunnen delen met de groep, wat zou dat zijn? En wat zou je graag willen leren van anderen?*

Werkte je met de voorbereidende opdracht? Koppel dan terug met de volgende opdracht om in de groep te reflecteren over de verwachtingen van het museumbezoek.

DOEL:

Laat beelden spreken en stimuleer reflectie zonder te moeten spreken.

OPDRACHT

De jongeren kiezen één moment, voorwerp of ruimte die blijft van het bezoek. Ze tekenen of schrijven dit in het midden van een blad. Daarna voegen ze kleuren, pijltjes of woorden toe die gevoelens of gedachten erbij weergeven.

- Inhoudelijk: wat maakte indruk, beroerde of blijft in je hoofd hangen?
- Emotioneel: welk gevoel wekte het op?
- Zintuiglijk: welke zintuiglijke ervaring(en) bracht het mee?

De jongeren verplaatsen zich in een letter uit een letterkast. Ze gaan aan de slag met 1 letter uit het alfabet.

DOEL:

Taalplezier, beeldende reflectie

OPDRACHT:

De groep gebruikt woorden en zinnen, refererend aan het museumbezoek. Onderstaand stramien dient als basis om je karakter te omschrijven:

<i>Ik ben ...</i>	(letter)
<i>Ze kiezen me ...</i>	(hoeveelheid of waarom?)
<i>maar ik...</i>	(argument om de letter te kiezen of juist niet?)
<i>zoals...</i>	(voorbeeld om het argument kracht bij te zetten)

*Ik ben de C, van Cornelis en Correctie.
Ze kiezen mij om mijn elegantie.
Maar ik ben flexibel in uitspraak,
zoals in SirKus,
het beeld dat ik voor ogen heb bij het bekijken
van de portretten van de huisbewoners.*

*Ik ben de Z, van zacht en zwaar.
Ze kiezen mij niet vaak.
Maar ik sluit het alfabet af,
zoals dit bezoek.*

MAAK EEN LETTERALFABET:

Na het schrijven kunnen de jongeren hun tekst vormgeven. Print elke letter van het alfabet (zie volgende pagina) op A4 of laat de jongeren zelf een initiaal ontwerpen. Dit is de basis voor de vormgeving van het gedicht.

Enkele ideeën:

- Illustreer in de stijl van oude houtsnedes of initialen.
- Maak een eigen lino-snode van de letter.
- Versier met kalligrafie of stempels.

Hang het volledige alfabet op als een poster in de klas.

Jongeren die snel klaar zijn, kunnen de ontbrekende letters toevoegen.

A B C D E F G

H I J K L M

N O P Q R S T

U V W X Y Z